

Motion till riksdagen 2023/24:991

av **Andrea Andersson Tay m.fl. (V)**

Vardag fri från skadliga kemikalier

---

1 Innehållsförteckning

1 Innehållsförteckning	1
2 Förslag till riksdagsbeslut.....	2
3 Inledning.....	4
4 Utveckla de globala insatserna mot farliga kemikalier	5
5 Stärk EU:s regler för kemikalier.....	5
6 Kemikaliepolitiken kräver även nationella åtgärder.....	6
6.1 Åtgärdsplan för att uppnå miljökvalitetsmålet Giftfri miljö.....	7
6.2 PFAS.....	8
6.3 Förbud mot ftalater	10
6.4 Förbud mot bisfenoler.....	10
6.5 Förbud mot bromerade flamskyddsmedel	11
6.6 Kemiska bekämpningsmedel	11
6.7 Åtgärder mot andra skadliga kemikalier.....	12
6.8 Förbud mot blyammunition	13
6.9 Kemikalier i den cirkulära ekonomin	13
6.10 Inför sanktionsavgifter vid kemikaliebrott	14

2 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige bör verka för en global standard för transparens gällande kemikalier i material och produkter och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om krav på förändringar av Reach och övrigt kemikalier regelverk inom EU och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige bör verka för att EU:s regelverk ger enskilda länder större möjlighet att införa strängare kemikalier regler på produkter av miljö- och folkhälsoskäl och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör uppdra åt Kemikalieinspektionen att ta fram förslag till reglering av fler grupper av kemikalier på EU-nivå och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör uppdra åt Kemikalieinspektionen att återuppta arbetet med en handlingsplan för en giftfri vardag och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör uppdra åt Kemikalieinspektionen att undersöka och ge förslag på hur privatimporterade produkters innehåll av farliga kemikalier ska deklarerar och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag om att sanering av förorenade områden ska kunna inledas innan ansvarsutredning har färdigställts och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med en åtgärdsplan för nationella förbud och begränsningar av kemikalier som inte bedöms regleras inom rimlig tid inom EU för att nå miljö kvalitetsmålet Giftfri miljö och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen på EU-nivå ska verka för att det förslag om kraftig begränsning av alla PFAS som lagts fram av Kemikalieinspektionen tillsammans med andra europeiska myndigheter genomförs i sin helhet och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ett nationellt förbud mot PFAS bör införas på varor som barn kommer i kontakt med samt i textil, kosmetika och varor som kommer i kontakt med livsmedel, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag på lagstiftning som innebär att produkter som innehåller PFAS och andra särskilt farliga ämnen måste märkas och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen inom ramen för miljömålssystemet bör införa etappmål om att mat och dricksvatten ska vara fria från PFAS och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med lagförslag som syftar till att säkra arbetsmiljön för

- yrkesverksamma som kommer i kontakt med PFAS och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag på tydligare lagstiftning gällande ansvar när personer utsätts för höga halter av hälsoskadliga kemikalier och tillkännager detta för regeringen.
  15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag på lagstiftning som innebär att näringsidkare vars verksamhet hindras av föroreningar av hälsoskadliga kemikalier ska kunna få ekonomiskt stöd medan ansvarsutredning pågår, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
  16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag på lagstiftning som innebär att alla produkter som innehåller PFAS klassas som farligt avfall och tillkännager detta för regeringen.
  17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ett nationellt totalförbud mot ftalater i golv, tapeter, målarfärg, kosmetika, textilier, leksaker och barnavårdsartiklar bör införas och tillkännager detta för regeringen.
  18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige på EU-nivå ska driva krav på totalförbud mot ftalater och tillkännager detta för regeringen.
  19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ett nationellt totalförbud mot bisfenoler bör införas och tillkännager detta för regeringen.
  20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige på EU-nivå ska driva krav på förbud mot bisfenoler och tillkännager detta för regeringen.
  21. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör införa ett nationellt förbud mot bromerade flamskyddsmedel och tillkännager detta för regeringen.
  22. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige på EU-nivå ska driva krav på förbud mot bromerade flamskyddsmedel och tillkännager detta för regeringen.
  23. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige bör anta en handlingsplan för att fasa ut användningen av skadliga kemiska bekämpningsmedel och tillkännager detta för regeringen.
  24. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag på en ny bekämpningsmedelsskatt differentierad utifrån bekämpningsmedlens olika miljö- och hälsorisker och tillkännager detta för regeringen.
  25. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ett förbud mot triklosan, triklokarban och silver som tillsatser i konsumentprodukter bör införas och tillkännager detta för regeringen.
  26. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör utreda riskerna med siloxaner och om användningen bör begränsas och tillkännager detta för regeringen.
  27. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör utreda riskerna med melamin och om användningen bör begränsas och tillkännager detta för regeringen.
  28. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag på förbud mot att använda bly i jaktammunition och tillkännager detta för regeringen.

29. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör verka för ett förbud mot bly i jaktammunition inom EU och tillkännager detta för regeringen.
30. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör uppdra åt Kemikalieinspektionen att samverka med aktörer på andrahandsmarknaden för att minska cirkulationen av begagnade produkter innehållande hälsoskadliga ämnen som innebär risker vid användning, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
31. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör införa mål om att avloppsvatten ska renas från läkemedel, mikroplaster och skadliga kemikalier och tillkännager detta för regeringen.
32. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag på lagstiftning som innebär att miljöstraffavgifter införs vid fler kemikaliebrott och tillkännager detta för regeringen.

3 Inledning

Enligt FN står mänskligheten på global nivå inför tre stora kriser: global upphettning, förlust av biologisk mångfald och föroreningar. Vår användning av kemikalier bidrar till alla dessa tre kriser. Kemikaliebranschen ligger trea på listan över de sektorer inom industrin som släpper ut mest växthusgaser globalt. En stor del av de kemikalier som produceras är skadliga för människors hälsa och för andra arter och bidrar därmed till förlust av biologisk mångfald. Ett exempel är att antalet insekter har minskat dramatiskt de senaste decennierna till följd av användning av bekämpningsmedel.

80 procent av EU:s medborgare oroar sig för hur deras hälsa påverkas av kemikalier i vardagsprodukter. Det är inte utan anledning. Användningen av hormonstörande ämnen inom EU har beräknats kosta samhället 150 miljarder euro om året i sjukvårdskostnader och minskad produktivitet. De hälsorelaterade kostnaderna orsakade av PFAS har beräknats till över 50 miljarder euro varje år. Ett forskningsprojekt som har samlat in prover från tusentals människor runtom i Europa visar på utbredd förekomst av hälso-skadliga kemikalier i våra kroppar, i många fall i nivåer som man vet innebär risker för hälsan.

23 000 kemikalier är registrerade inom EU, men bara några hundra av dessa har utvärderats av myndigheterna. För en säkrare kemikalieanvändning krävs skarpare krav på de företag som tillverkar kemikalier och släpper ut dem på marknaden och ett mer heltäckande regelverk i Sverige, på EU-nivå och globalt. Ju fler EU-länder som inför skarpare nationell lagstiftning, desto lättare är det att driva igenom begränsningar på EU-nivå. Myndigheterna måste också ha tillräckliga resurser för att kunna övervaka att reglerna följs. Såväl oberoende forskning som myndigheternas miljöövervakning har avgörande betydelse för att upptäcka föroreningar och utvärdera risker för människor och miljö.

Vid bedömning av kemikalier ska försiktighetsprincipen gälla. Det innebär att förebyggande åtgärder ska vidtas vid hot mot hälsa eller miljö även om osäkerhet råder om hoten. Vänsterpartiet anser att inga nya kemikalier ska börja användas innan deras eventuella negativa påverkan har utvärderats. Kemikalier med egenskaper som inte är tillräckligt kända ska bedömas som farliga tills de har granskats.

4 Utveckla de globala insatserna mot farliga kemikalier

Det finns i dag en internationell kemikaliestrategi genom FN under förkortningen SAICM (Strategic Approach to International Chemicals Management). Här fattas beslut om vilka viktiga kemikaliefrågor man ska arbeta med på global nivå. Målet var att till 2020 uppnå en säker hantering av kemikalier som minimerar de negativa effekterna för människor och miljö. År 2015 antogs t.ex. ett frivilligt globalt program för information om kemiska ämnen i varor. Det övergripande målet nåddes dock inte till 2020 och förhandlingar pågår nu om en ny global överenskommelse som väntas antas hösten 2023. Vänsterpartiet anser att detta strategiska arbete är av betydande värde för att minska spridningen av farliga kemikalier, men att det också behövs bindande avtal på internationell nivå.

Den nya överenskommelse som är under förhandling omfattar inte kemikalier i varor. Eftersom konsumentprodukter är en betydande källa till de skadliga kemikalier människor utsätts för anser Vänsterpartiet att det behövs större insatser för att minska exponeringen. Ett första steg är att känna till kemikalieinnehållet i varorna. I dag saknas dock krav på internationell nivå för att säkerställa att det finns information om kemikalieinnehållet i konsumentprodukter. En viktig åtgärd vore därför att införa en global standard för transparens gällande kemikalier i material och produkter. En sådan standard kan utvecklas och hanteras inom ramen för befintliga internationella samarbeten på kemikalieområdet.

Sverige bör verka för en global standard för transparens gällande kemikalier i material och produkter. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

5 Stärk EU:s regler för kemikalier

EU-kommissionen antog 2020 en kemikaliestrategi som syftar till att förbättra skyddet för hälsa och miljö samt främja innovation av säkra och hållbara kemikalier. Strategin innehåller en lång rad planerade åtgärder och vilar på två principer: att skadliga kemikalier hellre ska begränsas redan på designstadiet än kontrolleras när de är ute på marknaden samt att generella förbud ska införas mot de farligaste kemikalierna och att undantag endast ska tillåtas för tillämpningar där de är nödvändiga för att samhället ska fungera eller för skydd av hälsa och säkerhet.

Det är nu viktigt att den höga ambitionsnivån i kemikaliestrategin omsätts i lagstiftning. Framför allt EU:s kemikalielagstiftning Reach är i stort behov av förändringar för att förbättra hanteringen av kemikalier inom EU. En uppdatering av Reach har varit aviserad av kommissionen sedan länge, men har skjutits upp efter påtryckningar från kemikalieindustrin och kommer nu sannolikt inte att kunna färdigställas innan valet till EU-parlamentet 2024, vilket innebär att processen dras i långbänk. Det är av yttersta vikt att revideringen av Reach genomförs så snabbt som möjligt och att arbetet präglas av en hög ambitionsnivå.

Vänsterpartiet anser att Sverige måste verka för att skärpa lagstiftningen på en rad områden. Den bör exempelvis revideras så att barns hälsa sätts i första rummet, och hormonstörande ämnen ska regleras hårdare. EU:s ambition att ersätta miljöskadliga kemikalier med mindre farliga bör stärkas genom högre krav på producenterna. Nanomaterial och polymerer bör i större utsträckning införlivas i Reach. Högre krav behöver ställas på studier av lågvolyämnen innan godkännande. EU:s kemikalielagstiftning bör även stärka regelverket för att beakta och förhindra miljö- och

hälsofarliga effekter som uppstår genom kombination av kemikalier (den s.k. cocktail-effekten). I dag finns en praxis för att reglera kemikalier gruppvis, så att kemikalier med samma eller liknande egenskaper automatiskt går under samma reglering, och detta bör tillämpas i större utsträckning. Beslutsprocesserna i Reach för tillståndsprövning och begränsningar måste snabbas på avsevärt. EU:s kemikalierregelverk måste ställa krav på att information om kemikalieinnehåll i varor finns tillgänglig och är begriplig, inte minst för att underlätta för konsumenter och företag att undvika skadliga kemikalier så länge de finns kvar på marknaden. Lagstiftningen måste också ställa högre krav på tillsyn av importerade produkter.

Vad som ovan anförts om krav på förändringar av Reach och övrigt kemikalierregelverk inom EU bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Det är viktigt att skärpa lagstiftningen på EU-nivå för att uppnå en högre lägstanivå, men det är samtidigt rimligt att en högre politisk miljöambition i sig ska kunna vara ett skäl för att godkänna strängare regler i ett medlemsland inom EU.

Sverige bör verka för att EU:s regelverk ger enskilda länder större möjlighet att införa strängare kemikalierregler på produkter av miljö- och folkhälsoskäl. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Den svenska Kemikalieinspektionen har god kompetens när det gäller att utveckla förslag för gruppvis reglering av kemikalier. Myndigheten har bl.a. varit med och tagit fram ett förslag om att kraftigt begränsa användningen av alla PFAS-ämnen inom EU. Sverige bör utnyttja detta och låta Kemikalieinspektionen bidra till att fler kemikalier regleras på gruppnivå inom EU.

Regeringen bör uppdra åt Kemikalieinspektionen att ta fram förslag till reglering av fler grupper av kemikalier på EU-nivå. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6 Kemikaliepolitiken kräver även nationella åtgärder

Sveriges miljöpolitik syftar till att uppfylla kraven i våra nationella miljö kvalitetsmål. Enligt miljö kvalitetsmålet Giftfri miljö ska förekomsten av ämnen i miljön som har skapats i eller utvunnits av samhället inte hota människors hälsa eller den biologiska mångfalden. Halterna av naturfrämmande ämnen ska vara nära noll och deras påverkan på människors hälsa och ekosystemen ska vara försumbar. Halterna av naturligt förekommande ämnen ska vara nära bakgrunds nivåerna.

I Naturvårdsverkets fördjupade uppföljning av Sveriges nationella miljömål 2023 konstateras att det finns förutsättningar för att på sikt delvis nå miljö kvalitetsmålet. Bedömningen bygger på antagandet att de åtgärder som aviserats i EU:s kemikaliestrategi genomförs till 2030. Det tar dock tid innan halterna av ämnen som förbjuds eller begränsas sjunker i miljön och vi kommer därför att få vänta längre än till måläret 2030 innan exponeringen för kemikalier i samhället minskar. Vi saknar också kunskap om spridningen av de flesta ämnen och hur halterna utvecklats över tid. Därför går det i dag inte att se en tydlig riktning för utvecklingen i miljön. Samtidigt som skärpt lagstiftning ser ut att vara på gång inom EU ökar användningen av kemikalier i samhället och handeln med länder där lagstiftningen inte ställer lika hårda krav.

Mellan åren 2010 och 2020 genomförde Kemikalieinspektionen på regeringens uppdrag en satsning på en handlingsplan för en giftfri vardag. Målet var framför allt att

skydda barn och unga. Bland annat analyserades över 6 000 varor för innehåll av skadliga ämnen och många varor som visade sig innehålla förbjudna kemikalier plockades bort från marknaden. Kemikalieinspektionen bidrog som en del i handlingsplanen också till utvecklingen av det gemensamma arbetet på kemikalieområdet inom EU. Vänsterpartiet anser att satsningen var framgångsrik och borde återupptas.

Regeringen bör uppdra åt Kemikalieinspektionen att återuppta arbetet med en handlingsplan för en giftfri vardag. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Inom EU finns krav på att alla företag som producerar eller för ut produkter på marknaden redovisar innehållet av särskilt farliga ämnen. Varor som köps direkt av privatpersoner via nätet från företag utanför EU omfattas dock inte av detta, vilket underminerar arbetet med att fasa ut dessa kemikalier.

Regeringen bör uppdra åt Kemikalieinspektionen att undersöka och ge förslag på hur privatimporterade produkters innehåll av farliga kemikalier ska deklarerars. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

I Sverige finns 86 000 områden som misstänks vara förorenade. De flesta av föroreningarna har orsakats av industrier och verksamheter innan miljölagstiftningen utvecklades, men det finns även många områden som förorenats under senare år av exempelvis PFAS. Arbetet med att bedöma vilka områden som behöver saneras pågår och hittills har närmare 10 000 områden bedömts utgöra en mycket stor eller stor risk för hälsa och miljö. Att sanera dessa områden är ofta en långdragen process, bl.a. för att en ansvarsutredning först måste fastställa vem som ska betala för saneringen innan arbetet kan påbörjas. Att förorenaren ska betala är en viktig princip. Om arbetet med att sanera förorenade områden fördröjs av att det är svårt att fastställa vem som är ansvarig kan det dock leda till att gifter sprids och riskerar att skada människor och miljö. Därför är det angeläget att möjliggöra att sanering påbörjas innan ansvarsutredningen är klar när det bedöms vara nödvändigt.

Regeringen bör återkomma med förslag om att sanering av förorenade områden ska kunna inledas innan ansvarsutredning har färdigställts. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6.1 Åtgärdsplan för att uppnå miljö kvalitetsmålet Giftfri miljö

Sverige har under lång tid legat i framkant internationellt när det gäller reglering av hälso- och miljöskadliga kemikalier. EU:s arbete har dock tagit stora kliv framåt på senare år och det krävs en ambitionshöjning från svensk sida för att Sverige inte ska halka efter. Likväl finns utrymme för att gå före med nationella regleringar på områden där EU-lagstiftning inte finns på plats. Det behövs en uttalad strategi för hur Sverige ska kunna uppnå en giftfri miljö när EU:s beslut på området brister eller dröjer längre än vad som kan anses acceptabelt för människors hälsa eller för miljön. Av just detta skäl har vi förslag på mer långtgående nationella regleringar och förbud mot de farligaste ämnena. Det står inte i motsättning till det mer långsiktiga påverkansarbetet gentemot EU. Det behövs en åtgärdsplan i närtid för nationella förbud mot och begränsningar för kemikalier.

Regeringen bör återkomma med en åtgärdsplan för nationella förbud och begränsningar av kemikalier som inte bedöms regleras inom rimlig tid inom EU för att nå

miljökvalitetsmålet Giftfri miljö. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6.2 PFAS

Per- och polyfluorerade alkylsubstanser (PFAS) återfinns i dag nästan överallt i miljön. Ämnena har använts sedan 1950-talet och förekommer i en mängd olika produkter, bl.a. textilier, pappersförpackningar, kosmetika, mobiltelefoner och brandskum. PFAS kallas också för evighetskemikalier, eftersom de inte bryts ned i naturen. De kan också sprida sig långa sträckor via luft och vatten och finns därför i dag över hela jorden. Vi vet att en rad PFAS är reproduktionsstörande och flera misstänks vara cancerframkallande för människor. Tusentals olika ämnen tillhör gruppen PFAS och för de allra flesta saknas kunskap om hälsoeffekterna, men det finns skäl att tro att alla är skadliga.

Inom kemikalieindustrin har riskerna med PFAS länge varit kända, men producenterna valde att inte offentliggöra denna information och dra tillbaka ämnena. Istället fortsatte de tillverka dem i allt större mängder som därmed har kunnat spridas i miljön och till människor genom vattnet vi dricker, maten vi äter och de saker vi omger oss med. Att det har kunnat ske är en skandal och ett bevis på att dagens kemikalielagstiftning inte fungerar och måste skärpas.

Det kommer att ta lång tid att bli av med de PFAS-föreningar som redan finns i miljön, men det är av yttersta vikt att vi så snabbt som möjligt förbjuder dessa ämnen så att situationen inte förvärras ytterligare. Kemikalieinspektionen har tillsammans med kemikaliemyndigheter i fyra andra europeiska länder tagit fram ett förslag som kraftigt skulle begränsa användningen av alla PFAS inom EU. Enligt förslaget ska ämnena bara få användas när det är nödvändigt för hälsa och säkerhet, eller där det är kritiskt för samhället och alternativ saknas. Förslaget behandlas nu inom EU och beslut inväntas sedan av kommissionen och EU:s medlemsländer. Vänsterpartiet välkomnar förslaget och vill att det genomförs snarast utan att urvattnas.

Regeringen ska på EU-nivå verka för att det förslag om kraftig begränsning av alla PFAS som lagts fram av Kemikalieinspektionen tillsammans med andra europeiska myndigheter genomförs i sin helhet. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Förslaget om att kraftigt begränsa användningen av PFAS kan träda i kraft tidigast 2025. Vänsterpartiet anser därför att Sverige redan nu bör gå före och införa nationella förbud på de områden där det är möjligt. Det är särskilt angeläget att förbjuda PFAS i varor som barn kommer i kontakt med och i konsumentprodukter som används frekvent i vardagen och där det finns stor risk att ämnena tas upp av kroppen. Danmark har redan infört förbud mot PFAS i livsmedelsförpackningar och öppnar för förbud på fler områden.

Ett nationellt förbud mot PFAS bör införas på varor som barn kommer i kontakt med samt i textil, kosmetika och varor som kommer i kontakt med livsmedel. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Som konsument är det i dag mycket svårt att veta vilka produkter som innehåller PFAS och andra hälso- och miljöskadliga kemikalier. I väntan på att dessa ämnen fasas ut helt och hållet är det rimligt att ge konsumenter möjlighet att fatta välgrundade beslut. Den som vill ska kunna undvika att köpa produkter som innehåller farliga kemikalier och för det krävs lättillgänglig information. I dag har konsumenter rätt att få reda på om en vara innehåller ämnen som finns med på EU:s kandidatförteckning över särskilt

farliga ämnen (s.k. SVHC-ämnena) där bl.a. ett tiotal PFAS-ämnena finns med, men för att få denna information måste man fråga återförsäljaren, som då har 45 dagar på sig att ta fram informationen. Det är en omständlig process och sannolikt känner få konsumenter till denna rättighet. I stället borde produkter som innehåller PFAS och andra särskilt farliga ämnen märkas för att ge informationen direkt till konsumenter vid köptillfället.

Regeringen bör återkomma med förslag på lagstiftning som innebär att produkter som innehåller PFAS och andra särskilt farliga ämnen måste märkas. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Vi får i dag främst i oss PFAS via inomhusmiljön samt via mat och dricksvatten. Även om PFAS skulle förbjudas i dag kommer ämnena fortsätta att cirkulera i miljön under lång tid framöver på grund av de utsläpp som redan skett och vi kommer även i framtiden att kunna finna dem i livsmedel. Myndigheterna måste arbeta för att minska människors exponering via mat och vatten. Det kan t.ex. ske genom att stoppa försäljning av mat från förorenade områden och uttag av dricksvatten från förorenade vattendrag samt genom sanering av dessa. För att vägleda och fokusera myndigheternas arbete behövs utpekade etappmål inom ramen för miljömålssystemet.

Regeringen bör inom ramen för miljömålssystemet införa etappmål om att mat och dricksvatten ska vara fria från PFAS. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

De som löper störst risk att utsättas för höga PFAS-halter är anställda i verksamheter där PFAS produceras och används. I Sverige finns ingen tillverkning av PFAS, men däremot används ämnena i en rad industrier och andra verksamheter. Man har bl.a. funnit att brandmän och vallare är extra utsatta eftersom PFAS finns i brandskum och skidvalla. Internationella skidförbundet (FIS) har beslutat om ett totalförbud mot fluorvalla fr.o.m. säsongen 2023/2024. PFAS används också i exempelvis fordons- och byggindustrin. Vänsterpartiet vill stärka skyddet för dem som kommer i kontakt med PFAS genom sitt arbete.

Regeringen bör återkomma med lagförslag som syftar till att säkra arbetsmiljön för yrkesverksamma som kommer i kontakt med PFAS. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Den plats i Sverige som hittills har drabbats värst av PFAS-föroreningar är orten Kallinge i Ronneby kommun. Källan till utsläppet är Försvarsmaktens brandövningsplats på flygflottiljen F17, där brandskum innehållande PFAS användes under lång tid. Kemikalierna spred sig sedan till dricksvattnet. De PFAS-halter som har uppmätts i blodet på invånarna i Kallinge är bland de högsta i världen. Forskning om vilken hälsopåverkan detta har haft och kommer att få pågår, men hittills har man kunnat konstatera ökad förekomst av bl.a. njurcancer och förhöjda kolesterolnivåer. En grupp invånare driver sedan flera år en rättsprocess där de kräver skadestånd av det kommunala vattenbolaget Ronneby Miljö och Teknik. Ärendet ligger i dag hos Högsta domstolen. Trots att det är känt att Försvarsmakten orsakade föroreningen måste invånarna av juridiska skäl vända sig till vattenbolaget med sina skadeståndskrav. Det är inte acceptabelt att drabbade människor tvingas ta till långa och kostsamma rättsprocesser för att begära kompensation. Regeringen bör därför återkomma med förslag på tydligare lagstiftning.

Regeringen bör återkomma med förslag på tydligare lagstiftning gällande ansvar när personer utsätts för höga halter av hälsoskadliga kemikalier. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Även företag riskerar att hamna i kläm när föroreningar uppdagas. I ett fall tvingades lantbrukare i Halland upphöra med odling under två säsonger för att vatten från närliggande vattendrag visade sig vara förorenat med PFAS och därmed inte kunde användas till bevattning. De har själva fått stå för kostnaderna för detta tills ansvarsutredningen är klar, vilket kan ta flera år. Andra näringsidkare som riskerar att drabbas är exempelvis småskaliga fiskare som fiskar i sjöar med så höga halter av PFAS att fisken bedöms vara olämplig att äta. Det är inte rimligt att företagare ska drabbas ekonomiskt av föroreningar som andra har orsakat. Regeringen bör därför återkomma med förslag på lagstiftning som möjliggör för drabbade att driva sina företag vidare medan ansvarsutredning pågår.

Regeringen bör återkomma med förslag på lagstiftning som innebär att näringsidkare vars verksamhet hindras av föroreningar av hälsoskadliga kemikalier ska kunna få ekonomiskt stöd medan ansvarsutredning pågår. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

När produkter som innehåller PFAS blir till avfall riskerar ämnena att spridas i miljön om avfallet inte hanteras på rätt sätt. PFAS kan t.ex. spridas via lakvatten från deponier eller rökgaser från avfallsförbränning. Det saknas i dag kunskap om hur man på bästa sätt kan förstöra PFAS-ämnen, men forskning pågår. För att minimera risken för spridning till miljön via avfall är det lämpligt att alla produkter som innehåller PFAS klassas som farligt avfall så att de samlas in och hanteras säkert.

Regeringen bör återkomma med förslag på lagstiftning som innebär att alla produkter som innehåller PFAS klassas som farligt avfall. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6.3 Förbud mot ftalater

Ftalater är samlingsnamnet på en grupp kemiska ämnen som är baserade på ämnet ftalsyra. Ftalater används bl.a. som mjukgörare i plast. Fyra ftalater anses vara så skadliga att de är förbjudna i alla varor i hela EU. Ett större antal ftalater är också förbjudna i leksaker. Ftalater kan läcka ut ur plast och tas upp av kroppen. Ett antal ftalater kan också påverka och skada fortplantningsförmågan. En del ftalater får människan i sig genom direktkontakt med bl.a. plaster och en del indirekt till exempel genom maten. Vänsterpartiet anser att de regleringar som finns är en början, men att ämnena behöver fasas ut helt och att Sverige bör gå före med ett nationellt förbud i produkter som många människor kommer i kontakt med i vardagen.

Ett nationellt totalförbud mot ftalater i golv, tapeter, målarfärg, kosmetika, textilier, leksaker och barnvårdsartiklar bör införas. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Sverige ska på EU-nivå driva krav på totalförbud mot ftalater. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6.4 Förbud mot bisfenoler

Bisfenoler är en grupp kemikalier, där bisfenol A (BPA) är den som har studerats mest. BPA är ett hormonstörande ämne som misstänks öka risken för exempelvis diabetes och hjärt-kärlsjukdomar hos vuxna samt beteendestörningar hos barn. Ämnet används bl.a. för att göra plastprodukter hårdare. Bisfenol A har även använts i en mängd andra

produkter, exempelvis kvitton och livsmedelsförpackningar och vid s.k. relining av rör. Vid förslitning eller skada släpper varan ifrån sig ämnet, och vi riskerar att få det i oss. Förbud finns nu mot bisfenol A i barnmatsförpackningar, nappflaskor och kvitton och det får inte heller användas vid relining av dricksvattenrör, vilket är positivt. Bisfenol A är dock fortfarande ett vanligt ämne som finns i kroppen hos nästan alla människor. Frankrike har förbjudit bisfenol A i livsmedelsförpackningar.

Det finns även andra bisfenoler, som nu i ökad utsträckning används för att ersätta BPA. De har inte studerats lika mycket som BPA, men det finns starka skäl att anta att de också är skadliga. I en rapport från Kemikalieinspektionen 2017 identifierades 37 bisfenoler, utöver bisfenol A, som kan finnas på den europeiska marknaden och som kan vara hormonstörande. Det är hög tid att få bort exponeringen av bisfenoler.

Ett nationellt totalförbud mot bisfenoler bör införas. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Sverige ska på EU-nivå driva krav på förbud mot bisfenoler. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6.5 Förbud mot bromerade flamskyddsmedel

Flamskyddsmedel används främst för att fördröja att ett material börjar brinna. De förekommer i textilier och möbler samt elektroniska produkter. Vissa av medlen är miljö- och hälsofarliga, inklusive att de i en del fall är misstänkt hormonstörande. Av de flera hundra olika flamskyddsmedlen finns ett 70-tal som innehåller brom. De bromerade flamskyddsmedlen är såvitt känt de mest problematiska då de finns kvar länge i naturen, samlas i olika organismer, däribland människor, och ofta är giftiga. De läcker också lätt ut från vardagsprodukter till omgivningen. Flera av de farligaste flamskyddsmedlen är förbjudna i t.ex. elektroniska varor. Det förbudet bör utökas.

Regeringen bör införa ett nationellt förbud mot bromerade flamskyddsmedel. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Sverige ska på EU-nivå driva krav på förbud mot bromerade flamskyddsmedel. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6.6 Kemiska bekämpningsmedel

Kemisk bekämpning är fortfarande den vanligaste bekämpningsmetoden mot oönskade växter och djur inom jordbruket. Kemikalier från bekämpningen ger negativa effekter för den biologiska mångfalden och kan på både kort och lång sikt påverka människors hälsa. Användningen av kemiska bekämpningsmedel är fortsatt hög i det konventionella jordbruket i Sverige. I det ekologiska jordbruket är väldigt få bekämpningsmedel tillåtna. En rik biologisk mångfald är nödvändig för vår matförsörjning och bidrar bl.a. till pollinering och bekämpning av skadegörare.

Kemikalieinspektionen har konstaterat att samtidigt som det konventionella jordbruket blir intensivare ses en ökning av risken för negativa effekter på vattenlevande organismer. I det svenska miljöövervakningsprogrammet konstateras regelbundet bekämpningsmedel i vattendragen i jordbrukslandskapet. Myndigheten anser att det krävs genomgripande förändringar för att komma bort från det kemikalieberoende som livsmedelsproduktionen nu lider av, vilket förutsätter insatser för att utveckla och införa alternativ till kemisk bekämpning. Vänsterpartiet anser att Sverige, i likhet med Frankrike och Danmark,

måste använda nationell reglering och styrmedel i större utsträckning för att minska användningen av bekämpningsmedel och att en handlingsplan bör antas med detta syfte.

Sverige bör anta en handlingsplan för att fasa ut användningen av skadliga kemiska bekämpningsmedel. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Utredningen om skatt på tungmetaller och andra hälso- och miljöfarliga ämnen samt översyn av bekämpningsmedelsskatten lämnade sitt betänkande 2017. Där konstaterar utredningen att en förändrad skatt på kemiska växtskyddsmedel kan vara lämplig som kompletterande styrmedel. En ny differentierad skatt föreslås med tre riskbaserade produktkategorier, där kemiska växtskyddsmedel som endast innehåller verksamma ämnen med låg risk ska vara skattebefriade. Enligt utredningen ändrar skatteförslaget prisrelationen mellan produktkategorierna och det bör leda till minskade miljö- och hälsorisker.

Vänsterpartiet anser att det är mycket angeläget att Sverige, tills vi helt lyckas fasa ut kemiska bekämpningsmedel, får en bättre beskattning av bekämpningsmedel då dagens beskattning har liten miljöeffekt. Vi anser att utredningens förslag på differentierad beskattning är bättre än den nuvarande men vi bedömer att dess styrande effekt kan vara för liten. Danmark, Norge och Frankrike har en betydligt starkare lagstiftning där skatten ökar med medlets giftighet, vilket lett till att lantbrukare byter till mindre giftiga medel. Vänsterpartiet ser ett stort behov av att en differentierad beskattning av växtskyddsmedel införs i Sverige, som i likhet med den som finns i Danmark ökar med medlets giftighet. Intäkterna från skatten bör återföras till lantbruket för att utveckla hållbara växtskyddsmedel.

Regeringen bör återkomma med förslag på en ny bekämpningsmedelsskatt differentierad utifrån bekämpningsmedelns olika miljö- och hälsorisker. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6.7 Åtgärder mot andra skadliga kemikalier

Ämnen som silver, triklosan och triklokarban tillsätts i bl.a. sportkläder, deodoranter, strumpor, tandborstar och tvättmaskiner för sina antibakteriella egenskaper. När de kommer ut i miljön kan de bidra till utvecklingen av resistenta bakterier.

Ett förbud mot triklosan, triklokarban och silver som tillsatser i konsumentprodukter bör införas. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Siloxaner är en grupp ämnen som används i en mängd konsumentprodukter, såsom kosmetika, rengöringsmedel och färg. De utgör också beståndsdelar i silikon. Ämnena är långlivade och bryts inte ned när de ansamlas i djur och människor.

Användningen av ett fåtal siloxaner har begränsats inom EU p.g.a. sina hälso- och miljöfarliga egenskaper, men det finns skäl att anta att hela gruppen av ämnen har skadliga egenskaper. Vänsterpartiet anser därför att det finns anledning att närmare utreda riskerna och behovet av begränsning av siloxaner.

Regeringen bör utreda riskerna med siloxaner och om användningen bör begränsas. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Melamin är ett plastmaterial som ofta används till serviser för barn. Ämnet misstänks vara cancerframkallande och utreds för andra hälso- och miljöskadliga egenskaper. Det är också svårnedbrytbart och sprids lätt i miljön. Tester visar att ämnet kan läcka ut vid användning av melaminprodukter, t.ex. om man dricker varm dryck ur en kopp av melamin. Melamin har nyligen satts upp på EU:s lista över särskilt farliga ämnen. Målet

är att ämnena på listan ska fasas ut, men vi anser att det kan finnas skäl för Sverige att gå före med åtgärder och att detta bör utredas.

Regeringen bör utreda riskerna med melamin och om användningen bör begränsas. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6.8 Förbud mot blyammunition

Det har konstaterats att kungsörnar som äter inälvor som lämnats kvar från jakten blir förgiftade om djuren skjutits med blyhaltig ammunition eller om örnarna äter skadskjutna djur. Splitter från blykulor orsakar förgiftning, vilket försämrar örnarnas flygförmåga. Analyser indikerar att redan låga blyhalter kan öka dödsrisken hos kungsörn. Blyproblemet är förmodligen inte bara begränsat till älgjakten utan förekommer vid all jakt då blyammunition används och där även skadskjutna djur utgör giftig föda för örnar och andra asätare. Att bly i jaktammunition är både ett hälso- och miljöproblem har redan tidigare konstaterats och många andra länder har förbud eller delvis förbud mot att använda bly i jaktammunition. Ett förbud mot blyhagel i närheten av våtmarker har införts inom EU under 2023. Sverige har sedan tidigare ett sådant förbud men EU:s förbud är mer omfattande. Vänsterpartiet anser att ett generellt förbud mot bly i jaktammunition bör införas såväl nationellt som inom EU.

Regeringen bör återkomma med förslag på förbud mot att använda bly i jaktammunition. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Regeringen bör verka för ett förbud mot bly i jaktammunition inom EU. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6.9 Kemikalier i den cirkulära ekonomin

Ökad återanvändning av begagnade produkter är en viktig del av den cirkulära ekonomin. Många begagnade produkter innehåller dock skadliga kemikalier som i dag är förbjudna eller begränsade. Äldre leksaker kan innehålla flamskyddsmedel och ftalater, stoppade möbler kan innehålla flamskyddsmedel och gamla ullfiltar kan innehålla giftiga malmedel som DDT, för att ta några exempel. Det är viktigt att dessa varor inte fortsätter cirkulera och därmed utsätter människor för risker. Kemikalieinspektionen bör därför få i uppdrag att samverka med aktörer på andrahandsmarknaden för att motverka detta.

Regeringen bör uppdra åt Kemikalieinspektionen att samverka med aktörer på andrahandsmarknaden för att minska cirkulationen av begagnade produkter innehållande hälsoskadliga ämnen som innebär risker vid användning. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Miljöskadliga ämnen som kemikalier, läkemedel och mikroplaster når i dag våra vattendrag genom utsläpp från avloppsreningsverk. Dagens reningsverk är inte byggda för att rena dessa ämnen. Resultatet blir att ämnena ansamlas i vattenlevande djur som fisk och skaldjur, som därmed kan bli olämpliga att äta. Vissa ämnen kan också påverka fertiliteten hos fiskar och groddjur, vilket hotar deras överlevnad på sikt. Utsläpp av antibiotika bidrar till utvecklingen av antibiotikaresistenta bakterier. På många platser riskerar ämnena också att hamna i dricksvattnet. Det nya avloppsdirektiv som är under förhandling i EU kommer sannolikt att leda till förbättringar, men det är upp till Sverige

och andra länder att driva på för en hög ambitionsnivå. Vänsterpartiet anser att det finns skäl att sätta upp ett nationellt mål om att avloppsvatten ska renas från skadliga ämnen.

Regeringen bör införa mål om att avloppsvatten ska renas från läkemedel, mikroplatser och skadliga kemikalier. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6.10 Inför sanktionsavgifter vid kemikaliebrott

Kemikalieinspektionen redovisade i en rapport 2017 att 87 procent av de åtalsanmälningar för misstänkta miljöbrott som myndigheten lämnade in åren 2012–2016 hade lagts ner och att endast 13 procent hade lett till böter för företagen. Åtalsanmälningar gäller brister som upptäcks vid myndighetens tillsyn av företag som tillverkar, importerar och säljer kemiska produkter, bekämpningsmedel och varor. Den största andelen anmälningar handlar om varor som innehåller kemiska ämnen som är förbjudna enligt Reach.

Kemikalieinspektionen har föreslagit regeringen att en del av de lagöverträdelser som myndigheten i dag anmäler till åklagare i stället ska leda till miljöstraffavgifter. Den dåvarande regeringen gav 2016 i uppdrag åt Miljötillsynsutredningen att undersöka möjligheterna till en straffväxling på kemikalieområdet. Utredningen bedömde att en straffväxling väntas leda till ett effektivare system. Vänsterpartiet anser att införande av miljöstraffavgifter skulle ge snabbare och effektivare straff för företag som säljer varor med förbjudna kemikalier och skapa bättre förutsättningar för att lagstiftningen ska följas.

Regeringen bör återkomma med förslag på lagstiftning som innebär att miljöstraffavgifter införs vid fler kemikaliebrott. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Andrea Andersson Tay (V)

Kajsa Fredholm (V)

Lotta Johnsson Fornarve (V)

Linda W Snecker (V)

Hanna Gunnarsson (V)

Håkan Svenneling (V)